

Eettisten teorioiden tasot

ETENE 7.12.2010

Olli Loukola

Käytännöllinen filosofia, Poliitiikan & talouden
tutkimuksen laitos, Helsingin yliopisto

1

MORAALIN OSA-ALUEET

eli moraali sosiaalisena instituutiona

1. **Arvostelmat**, joiden mukaan tietyillä kohteilla (asioilla, teoilla, ihmisillä tms.) on (tai ei ole) moraalista arvoa, velvoitteita tai vastuita.
2. **Implikaatio**, että näihin arvostelmiin sisältyy, tai että niille on mahdollista antaa perusteita.
3. **Sääntöjä, periaatteita, ideaaleja ja/tai hyveitä**, jotka on ilmaistaan yleisempinä arvostelmina ja joiden taustaa vasten partikulaarisemmat arvostelmat (1.) tehdään, ja jotka toimivat perusteluina niille (2.).

2

4. Näihin arvostelmiin, sääntöihin ja ideaaleihin liittyy luonnollisia tai hankittuja **tuntemuksia**, jotka edesauttavat meitä toimimaan niiden mukaisesti, sekä

5. **sanktioita tai muita motivaation lähteitä**, jotka usein ilmaistaan verbaalisina tuomioina eli pitämällä jotakuta vastuullisena, ylistämällä tai moittimalla.

6. Se **näkökulma**, joka kaikessa tässä arvostelussa, järkeilyssä ja tunteilussa omaksutaan, on jollain **perustavalla tavalla erilainen** kuin esimerkiksi prudentiaalinen, taiteellinen tms. näkökulma

3

Eettiset kysymykset

(R.M Hare)

- **1) Aidot moraaliset kysymykset:**
 - “tuleeko minun tehdä tämä teko?” tai “onko abortti väärin?”
 - Tässä mielessä “eettinen” ja “moraalinen” merkitsevät jotakuinkin samaa
- **2) Kysymykset moraalisia asenteita koskevista tosiseikoista:**
 - “mitä fundamentalisti ajattelee (tai sanoo) abortin oikeellisuudesta”

4

- 3) **Kysymykset moraalitermien** (pitää, oikea, hyvä velvollisuus ym.) **merkityksestä** tai **niiden käsitteiden tai asioiden, joista ne puhuvat, luonteesta:**
 - “kun fundamentalisti sanoo, että abortti on väärin, mitä hän itse asiassa tarkoittaa?” tai ”mitä tällainen lause merkitsee?”
- 1) = **Normatiivinen etiikka**
- 2) = **Deskriptiivinen (kuvaileva) etiikka**
- 3) = **Metaetiikka** tai **teoreettinen etiikka; moraalin analyttistä tai loogista tutkimusta**

5

- Aborttiesimerkin kannalta soveltaen:
 - Etiikka kapeassa merkityksessä (metaetiikka) ei ole suoraan kiinnostunut siitä, onko abortti väärin; se on moraalinen kysymys
 - Meta-etiikka ei myöskään ole kiinnostunut siitä, onko joku tosiasiallisesti sitä mieltä, että abortti on väärin; se on deskriptiivisen etiikan kysymys
 - Metaetiikka on kiinnostunut siitä, mitä oikeastaan tarkoittaa sanoa, että abortti on väärin?

6

- **Lukuohje**

“Kirjoittaja esittää *moraalisen väitteen*, kun hän sen kautta sitoutuu moraaliseen näkemykseen tai näkökantaan; jollei (ts. hän vain kirjoittaa puolueettomalla tavalla niistä moraalinäkemyksistä, joita hänellä tai muilla ihmisillä kenties on) kyseessä on *deskriptiivisen etiikan* tai *metaetiikan* väite ja tämän osoittaa normaalisti väitteen muoto: moraalitermit on “eristetty” että-lauseen tai lainausmerkkien sisään. Kummasta väitetyypistä on kyse voidaan päätellä seuraavasti: jos väitteen totuus riippuu siitä, mitä moraalinäkemyksiä ihmisillä tosiasiallisesti on, kyse on *deskriptiivistä etiikasta*; mutta jos sen totuus riippuu vain siitä, mitä tietyillä sanoilla on tarkoitettu, tai mitä ihmiset itse asiassa sanovat, kun he ilmaisevat tiettyjä moraalisia mielipiteitä, kyse on *metaetiikasta*.”

7

- **Moraalin, deskriptiivisen - ja metaetiikan suhteista**

- Kautta etiikan historian, näiden tutkimustyyppien (tai kolmeen tyyppiin liittyvän tarkastelun) päämääränä on ollut löytää filosofisen tutkimuksen avulla ensimmäisen tyyppin tuloksia
- Ts. “tosia ja oikeita” moraaliperiaatteita tai -sääntöjä

8

- *Ajatus I: deskriptiivisistä eettisistä premisseistä voi vetää moraalisia (normatiivisen etiikan) johtopäätöksiä*
 - -> moraalifilosofin tulee tutkia huolellisesti niitä mielipiteitä, joita hänen yhteiskuntansa hyväksyy ja sitten muokata nämä sisäisesti yhtenäiseksi järjestelmäksi?
 - Ei vakuuta: se, että ihmiset jossain yhteiskunnassa kannattavat jotain moraaliperiaatetta ei todista sitä oikeaksi
- -> deskriptiivisistä eettisistä premisseistä ei voi tehdä moraalisia (normatiivisen etiikan) johtopäätöksiä

9

- *Ajatus II: deskriptiivinen tutkimus johtaa selityksiin siitä, mitä moraalitermit merkitsevät*
 - Moraalitermien ja muiden ominaisuustermien (predikaattien ja adjektiivien) käyttö on analogista?
 - Ei vakuuta: moraalitermit ja termit kuten "oranssinkeltainen" ovat olennaisella tavalla erilaisia
- -> moraalitermien käytöstä (deskriptiivisestä etiikasta) ei voi tehdä päätelmiä moraalitermien merkityksestä (meta-etiikkaan)

10

- *Ajatus III: selityksiä siitä, mitä moraalitermit merkitsevät, voidaan käyttää justifioimaan moraaliperiaatteita*
 - Mutta me emme kykene – vaikka pystyisimmekin osoittamaan moraalitermien merkitykset – tekemään niistä johtopäätöksiä moraalisten periaatteiden suhteen
 - pelkkä tieto termin merkityksestä tai itse teon sisällöstä ei riitä ratkaisemaan, mikä on moraalisesti oikea toimintatapa ko. tilanteessa
- → moraalitermien merkityksiä (metaetiikkaa) ei voida käyttää justifioimaan moraaliperiaatteita (normatiivista etiikkaa)

11

- Deskriptiivisessä etiikassa pyritään antamaan kuvaus jonkin olemassaolevan moraalisen ilmiön piirteistä
- Teoreettisessa etiikassa puolestaan yritetään antaa selitys, selvitys, tai analyysi moraalisesta kysymyksestä, siihen liittyvistä relevanteista käsitteistä ja niiden käytöstä ja ihmisten käyttäytymisestä ko. tilanteessa
- Normatiivisessa etiikassa sitä vastoin yritetään antaa perustelu, justifikaatio eettiselle toiminnalle

12

ETIIKAN TUTKIMUKSEN LAJIT

TIETEELLINEN ETIIKKA (tieteellinen metodi) *kuvailee ja selittää kausaalisesti arvoja*

- Osa psykologiaa, sosiologiaa ja sosiobiologiaa, so. sosiaalisen käyttäytymisen ja asenteiden geneettisen synnyn tutkimusta
- Mitkä eettiset säännöt (tai moraaliset teot) ovat yleisiä maailmassa? Ovatko ne universaaleja? Mitä vaikutuksia niiden käytöllä on?

Deskriptiivinen etiikka

- kuvailee yksilöiden ja kulttuurien uskomuksia ja käyttäytymistä ja tutkii, mistä ne tulevat/syntyvät
- luetteloit partikulaaristen eettisten ongelmatilanteiden mahdollisten ratkaisujen joukon

FILOSOFINEN ETIIKKA (filosofiset metodit)

teoreettinen etiikka rakentaa ja testaa abstrakteja ja teoreettisia moraaliteorioita

Yrittää löytää / luetella / nimetä hyväksyttävät premissit tai väitteet, joita moraalisisissa argumenteissa voitaisiin käyttää

Normatiivinen etiikka

- pyrkii antamaan yleisiä suuntaviivoja tai tietoa siitä, mikä on hyvää ja oikein (pahaa ja väärin), mitä ihmisen tulee tehdä erilaisissa tilanteissa, mikä elämässä on pyrkimisen tai edistämisen arvoista ja kuinka elämä tulisi elää

Meta-etiikka

- niiden metodien, kielen, loogisen rakenteen ja päättelyn tutkimus, joiden kautta päädytään moraalisiin päätöksiin ja tietoon ja/tai oikeutetaan ne. Eettisen teoretisoinnin ja arvioinnin lähtökohtien, roolien ja oikeuttamistapojen tutkimus

Sosiaaliset konventiot

Soveltava eli käytännöllinen etiikka

Uskonnot

- pääamääränä moraalisen kokemuksen ja arvioinnin skaalojen rikastuttaminen selventämällä, järjestämiällä ja hienosäätämällä moraalisten näkemyksiä
- kohteina julkispolitiikka ja ammatit sekä aktuaaliset päivänpolttavat aiheet, mutta myös arkipäiväiset moraaliset huolenaiheet

Ongelmana epäselvät metodit

käytännöllinen etiikka keskittyy käytännöllisiin moraalisiin aiheisiin ja ongelmiin

Loukola 1998[©]

13

- Filosofinen eettinen teoria tekee enemmän kuin uskonnot, vaihtoehtoliikkeet tai poliittiset opit: se pyrkii justifioimaan eli perustelemaan standardinsa eikä vain hyväksymään niitä dogmeina

14

ETIIKAN TUTKIMUKSEN PÄÄMÄÄRÄT

- **(1) Tärkeiden moraalisten ideoiden ja aiheiden selventäminen**
- **(2) Moraalisten vaateiden kriittinen arviointi testaten argumentoimalla niiden**
 - totuutta, justifikaatioita ja riittävyyttä;
- **(3) Kehittää kokonaisvaltainen näkemys moraalisisista ajatuksista ja periaatteista**
 - selvittämällä niiden väliset yhteydet sekä roolit ihmisen elämässä; sekä
- **(4) Moraalinen ohjaus**
 - parantamalla käytännöllisiä näkemyksiämme siitä, mikä on maailmassa pyrkimisen arvoista, millaiset ihmissuhteet ovat toivottavia, sekä kuinka noihin päämääriin tulisi pyrkiä